

Fyzikální praktikum II

Úloha č. 15

Název.: Charakteristiky triody

Měřil.: Michal Švanda..... dne: ...25. října 2000.....

odevzdal dne:..... vráceno:.....

odevzdal dne:..... vráceno:.....

odevzdal dne:.....

Posuzoval:..... dne:.....

Výsledek klasifikace:.....

Pracovní úkol

1. Změřte anodové charakteristiky triody EC(C)83. Mřížkové napětí U_g měňte od 0 do -2,5 V po krocích 0,5 V. Při měření nepřekračujte maximální anodovou ztrátu $P_a = 0,2$ W. Anodové napětí zvyšujte maximálně do 140 V.
2. Změřte závislost zesílení $A = U_{výst}/U_{vst}$ (poměr výstupního napětí ke vstupnímu) triodového zesilovače na frekvenci pro $U_g = -0,5$ V, $U_a = 140$ V, $R_a = 20$ k Ω a $R_a = 100$ k Ω , $U_{vst} = 0,3$ V ve frekvenčním rozsahu 30 Hz - 100 kHz.
3. Změřte závislost zesílení A na velikosti anodového odporu pro $U_a = 140$ V v rozsahu $R_a = 5 \times 10^3 \div 10^5 \Omega$. $U_g = -0,5$ V při $f = 1$ kHz, $U_{vst} = 0,3$ V.
4. Anodové charakteristiky zpracujte graficky. V grafu vyznačte oblast, kde by byla překročena anodová ztráta $P_a = 0,2$ W. Zakreslete rovněž zatěžovací přímky pro obě hodnoty anodového odporu R_a z úkolu 2. Určete odpovídající pracovní body a stanovte příslušné hodnoty zesílení a průběh frekvenčních charakteristik.

Teoretický úvod

Trioda

Trioda je nejjednodušší zesilovací elektronkou se třema elektrodami; anodou, mřížkou a katodou. Velikost anodového proudu lze řídit nejen anodovým napětím, ale především napětím mřížky vůči katodě, které je obvykle záporné. Vlastnosti triody charakterizují veličiny vnitřní odpor, strmost a zesilovací činitel.

Závislost anodového proudu na mřížkovém a anodovém napětí lze přibližně vyjádřit třípolovinovým zákonem.

$$I_a = k \left(U_g - \frac{U_a}{\mu} \right)^{3/2}, \quad [\text{R1}]$$

kde μ je zesilovací činitel a k konstanta určená konfigurací elektrod. Rovnice [R1] udává přibližně průběh anodové charakteristiky, tj. závislosti anodového proudu na anodovém napětí, položíme-li $U_g = konst.$

Trioda je dále charakterizována napěťovým zesílením A , které je definováno vztahem:

$$A = \frac{U_a}{U_g}. \quad [\text{R2}]$$

V případě složitějšího obvodu měříme napětí vstupní a výstupní napětí a rovnice [R2] dostane pozměněný tvar:

$$A = \frac{U_{výst}}{U_{vst}}. \quad [\text{R3}]$$

Vztah [R2] určuje velikost zesílení samotné elektronky jen s anodovým odporem. Není uvažován vliv vstupního a výstupního obvodu a parazitních kapacit mezi elektrodami. Zesílení skutečné je proto vždy poněkud menší, než zesílení teoreticky vypočítané. K hodnotě dané výrazem [R2] se blížíme v oblasti středních frekvencí - pokud je svodový odpor mřížky mnohem větší než anodový odpor R_a . V oblasti nízkých frekvencí klesá zesílení v důsledku zvyšování impedance vazebního kondenzátoru. Při vysokých

frekvencích omezuje zesílení kapacita mezi anodou a katodou elektronky a vstupní kapacita nízkofrekvenčního voltmetru, kterým budeme měřit zesílené výstupní napětí.

Charakteristiku triody měříme zapojením přístrojů podle schématu na *obr. 1*.

Zesílení triodového zesilovače měříme zapojením přístrojů podle schématu na *obr. 2*. Nejprve změříme frekvenční charakteristiku a poté charakteristiku odporovou.

Výsledky měření

1)

Pomocí analogových přístrojů jsem proměřil anodovou charakteristiku triody v zapojení podle *obr. 1*. Výsledky měření shrnuje tabulka [T1]. Anodové charakteristiky pro jednotlivé hodnoty mřížkového napětí (0, -0,5, -1, -1,5, -2 a -2,5 V) jsou vyneseny v grafu [G1]. V grafu je také vynesena křivka výkonového zatížení pro anodový výkon $P_a=0,2 \text{ W}$, který by neměl být podle zadání úlohy překročen (přesto se tak ve dvou případech stalo). Pro anodovou charakteristiku při mřížkovém napětí 0 V jsem ještě zkonstruoval zvláštní graf [G4], do kterého jsem kromě výkonové křivky ještě zanesl proloženou křivku s rovnicí

$$I_a = 0,00115 \cdot U_a^{3/2},$$

která názorně ukazuje, že voltampérová charakteristika se skutečně v rámci možností řídí podle třípolovinového zákona (v rámci svých experimentálních chyb se křivku neprotínají "jen" čtyři body proměřené charakteristiky).

2)

Pomocí obvodu sestaveného dle schématu na *obr. 2* jsem proměřil závislost výstupního napětí na frekvenci RC rezonátoru, připojeného do obvodu. Měření proběhlo při použití anodových odporů 20 a 100 k Ω , pro vstupní napětí $U_{\text{vst}}=(0,300\pm 0,005) \text{ V}$, mřížkové napětí $U_g = -0,5 \text{ V}$ a anodové napětí $U_a = 140 \text{ V}$. Měření shrnuje tabulka [T2]. Závislost vypočítaného zesílení (podle vztahu [R3]) na frekvenci f připojeného rezonátoru vystihuje graf [G2]. Z něho je názorně vidět, že naše teorie pro zesílení je správná - zesílení je největší pro "střední" frekvence, zatímco v nízkých a vysokých frekvencích dochází k nezanedbatelnému tlumení připojenými kapacitami.

3)

Při použití stejného zapojení, jako v předchozím úkolu jsem proměřil závislost výstupního napětí $U_{\text{výst}}$ na proměnné velikosti anodového odporu R_a za konstantní frekvence $f=1 \text{ kHz}$ při anodovém napětí $U_a = 140 \text{ V}$, mřížkovém napětí $U_g = -0,5 \text{ V}$ a vstupním napětí $U_{\text{vst}} = 0,3 \text{ V}$. Měření shrnuje tabulka [T3] a závislost vypočítaného zesílení A na připojeném anodovém odporu R_a zachycuje graf [G3]. Z grafu je patrné, že hodnota zesílení pro odpor 5 k Ω je zřejmě hrubou chybou měření, protože nevystihuje průběh ostatních hodnot. Grafem je proložena křivka, sledující trend naměřených bodů.

4)

Všechny závislosti jsem zpracoval i graficky (viz grafy [G1] až [G5]). Jednotlivé grafy mají následující významy:

[G1] vyneseny anodové voltampérové charakteristiky pro různá, ale konstantní mřížková napětí. Vynesená data nejsou z důvodů přehlednosti proložena příslušnými křivkami. Doplněna je ještě křivka znázorňující hranici výkonného zatížení v anodovém obvodu $P_a=0,2$ W.

[G2] vyneseny závislosti anodového zesílení na frekvenci připojeného frekvenčního generátoru pro dva připojené odpory v anodovém obvodu.

[G3] závislost anodového zesílení na připojeném anodovém odporu při konstantní frekvenci.

[G4] voltampérová charakteristika pro konstantní mřížkové napětí $U_g=0$ V s proloženou závislostí demonstrující, že je závislost dána třípolovinovým zákonem.

[G5] voltampérové charakteristiky triody při různých mřížkových napětích s proloženými závislostmi (pouze u čtyřech z nich) a zatěžovacími přímkami pro anodové odpory 20 a 100 k Ω .

Průsečíky zatěžovacích přímek a charakteristik jsou tzn. pracovní body a z grafu byly přibližně odečteny takto (doplněny jsou příslušné koeficienty zesílení):

U_g [V]	R_a [k Ω]	U_a [V]	I_a [mA]	A
0	20	114	1,37	--
0	100	72	0,67	--
-0,5	20	117	1,13	234
-0,5	100	84	0,57	168
-1	20	128	0,59	128
-1	100	105	0,35	105
-1,5	20	137	0,15	91,33
-1,5	100	128	0,12	85,33

Diskuse

Provedená měření ukázala dobrou shodu experimentu s teorií. Naměřené voltampérové charakteristiky anodového obvodu odpovídají třípolovinové závislosti proudu na napětí. Stejně tak se s teorií shoduje závislost výstupního napětí na frekvenci připojeného rezonátoru nebo odporu v anodovém obvodu.

Tento experimentem je zřejmě velmi choulostivý na hrubé chyby. Vážné omyly mohou nastat již při sestavování obvodů, protože jde o obvody vcelku složité. I odečítání a nastavování patřičných hodnot proudu a napětí je náročné na pečlivost, takže v něm lze udělat spoustu chyb. Při přepínání rozsahů a odporů v poslední úloze (při měření odporové závislosti) dochází ke zdatelné změně vstupního napětí, které je potřeba pro každé měření doladit zpět na hodnotu 0,3 V.

Závěr

Měření charakteristik triody se podařilo ověřit teoreticky stanovené závislosti.

Literatura

RNDr. R. Bakule, RNDr. J. Šternberk - Fyzikální praktikum II.

Poznámka:

Všechny uvedené chyby jsou chybami statistickými na hladině σ a byly stanoveny většinou jako chyby přístrojové.

Všechny grafy a závislosti byly vytvářeny programem Origin 5.0.

